

Роль володіння англійською мовою в адаптації українських дітей- та підлітків-іммігрантів у Саскачевані, Канада

Катерина Бриж

Університет Саскачевану

Вероніка Макарова

Університет Саскачевану

Переклад з англійської Катерини Пітик¹

Анотація: У цій статті представлені результати невеликого дослідження, у якому вивчалась роль володіння англійською мовою в адаптації українських дітей- та підлітків-іммігрантів до життя в Саскачевані, Канада. Головна мета дослідження – описати проблеми, пов’язані зі знанням англійської як другої мови (ESL), так, як їх сприймають українські діти та молодь, а також їхні батьки. Друга мета дослідження – вивчення таких факторів у процесі адаптації як-от: вік, стать, тривалість перебування в Канаді, вік на момент прибуття в Канаду, відвідування занять з англійської як другої мови (ESL), тип школи (мова навчання – англійська або двомовна школа) та рівень володіння англійською мовою. Усього у дослідженні взяли участь 60 учасників (30 дітей/підлітків та 30 батьків). Методологія (змішані кількісні та якісні методи) передбачала проведення напів структурованих інтерв’ю з дітьми/підлітками, оцінку їхнього знання англійської як другої мови (ESL) та анкетне опитування батьків щодо труднощів адаптації, пов’язаних зі знанням англійської як другої мови (ESL), з якими зіткнулись діти та підлітки. Згідно з результатами, більшість українських дітей- та підлітків-іммігрантів повідомила, що обмежене володіння англійською мовою було для них основною проблемою, коли вони переїхали до Канади. Результати дослідження свідчать про те, що труднощі, з якими стикається дитина, яка іммігрує до Канади, залежать від її англійських мовленнєвих навичок (ESL),

¹ Український переклад виконано в рамках навчально-виробничої практики студентів-магістрів з перекладу та редагування, яка є частиною освітньої програми «Художній переклад з англійської мови, літературне редагування та менеджмент перекладацьких проєктів» кафедри теорії та практики перекладу з англійської мови Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Керівники навчально-виробничої практики: д.філол.н., професор Лада Коломієць, к.філол.н., асистент Олена Підгрушна.

загального володіння англійською (ESL), періоду перебування у Канаді та віку на момент прибуття в країну.

Ключові слова: діти- та підлітки-іммігранти з України; Саскачеван, Канада; володіння англійською мовою; адаптація; англійська як друга мова (ESL).

Вступ

Канада добре відома як «багатокультурна нація» (Таварес (Tavares) 156), оскільки населення країни складається з багатьох різноманітних груп, включаючи «іммігрантів та нащадків іммігрантів» (Едмонстон (Edmonston) 78). За переписом, проведеним у 2016 році, частка іммігрантів у Канаді становила 21,9% населення країни («Населення Канади» ("Canada's Population")).

Після переїзду в Канаду іммігранти повинні пристосуватися до канадських економічних, соціальних і культурних норм, а також до мови (мов) більшості (Беррі, «Концептуальні підходи» (Berry, "Conceptual Approaches")); Джуанг та Саєд (Juang and Syed); Серль та Ворд (Searle and Ward)). Ця стаття зосереджена на адаптації до життя в Канаді однієї конкретної, недостатньо представлені підгрупи іммігрантів – дітей та підлітків з України, які мешкають у Саскачевані. Ми розглядаємо, як учасники, діти та підлітки, а також їхні батьки сприймають ці проблеми. Такий вибір теми пояснюється тим, що українська діаспора відіграє важливу роль в усіх канадських прерійних провінціях (див., наприклад, «Про українців: українці в Саскачевані» ("About Ukrainians: Ukrainians in Saskatchewan")), та значущістю проблем мовної та культурної адаптації іммігрантів, зокрема вразливої групи – дітей та підлітків.

2. ОГЛЯД ЛІТЕРАТУРИ

Адаптація іммігрантів до нової батьківщини

Теоретична основа цього дослідження ґрунтується на попередніх працях про адаптацію іммігрантів. Адаптацію іммігрантів часто обговорюють в рамках теорії акультурації як один із її фінальних етапів. Термін «аккультурація» стосується психологічних і соціальних змін, яких зазнають окремі особи та групи під час тривалого періоду перебування під впливом іншої культури (Беррі, «Акультурація: життя» (Berry, "Acculturation: Living"); Ворд і Гіпарт (Ward and

Geeraert)). Іммігранти можуть зазнати акультурації у двовимірній (культура країни походження та цільова культура) або багатовимірній моделях (культура країни походження і більш ніж одна цільова культура), як показано, наприклад, у дослідженні Фергюсона та Борнштейна (Ferguson and Bornstein). Хоча обидва терміни «адаптація» і «аккультурація» використовуються для опису адаптації іммігрантів (Фернандес-Келлі; Перрейра та ін. (Fernandez-Kelly; Perreira et al.); Ворд та Кеннеді, «Вимірювання» (Ward and Kennedy, "The Measurement")), ми використовуємо термін «адаптація», щоб уникнути обмежень у рамках конкретних моделей акультурації і виключити неправильне тлумачення терміну «аккультурація» у колоніальному сенсі, коли культура білого середнього класу є «стандартом», якого повинні дотримуватися іммігранти (Йоссо (Yosso) 76).

Адаптація охоплює психологічну та соціокультурну сфери (Серль та Ворд (Searle and Ward)). Психологічні аспекти адаптації стосуються емоційних станів, здатності справлятися зі стресом, відчуття добробуту, ступеня задоволеності новим середовищем і прогресу в адаптації до нього (Ворд (Ward)). На психологічну адаптацію впливають особистісні якості іммігранта, обсяг доступної соціальної підтримки, кількість необхідних змін у повсякденному житті (Ворд та Кеннеді «Акультурація» (Ward and Kennedy, "Acculturation"); Вілсон та ін. (Wilson et al.)). Соціокультурна адаптація вимагає вміння вирішувати зовнішні проблеми у новому оточенні, вивчати нову культуру, розвивати свої соціальні навички (Серль та Ворд (Searle and Ward)). На соціально-культурну адаптацію впливають такі змінні, як тривалість перебування у приймаючій країні, знання культури цієї країни; те, скільки іммігрант взаємодіє з особами з інших груп; близькість батьківщини до приймаючої країни, а також рівень володіння мовою та обрана іммігрантом стратегія акультурації (Ворд і Кеннеді, «Вимірювання» (Ward and Kennedy, "The Measurement"))).

Фактори адаптації дорослих іммігрантів до нової батьківщини

До факторів, які можуть вплинути на адаптацію іммігранта до нової батьківщини, належать: країна походження іммігранта, рівень володіння мовою більшості у приймаючій країні; стать, вік, вік на момент прибуття до країни та час, що минув після імміграції. Оскільки адаптація залежить від близькості культури країни походження та цільової культури, процес адаптації може спричиняти більше труднощів (стрес через етнічні, релігійні, соціальні, освітні чинники), коли культура країни походження значно відрізняється від

приймаючої країни (Беррі, «Концептуальні підходи» (Berry, "Conceptual Approaches")). Наше дослідження зосереджується на лінгвістичних аспектах адаптації до життя в Саскачевані певної вікової групи українських іммігрантів та робить внесок у створення повнішої картини шляхів адаптації для іммігрантів.

Першим істотним фактором для успішної психологічної та соціокультурної адаптації є володіння мовою(-ами) більшості у приймаючій країні (Андрате; Гонзалес; Маккей-Семмлер та Кім (Andrade; Gonzales; McKay-Semmler and Kim); Ворд і Кеннеді, «Вимірювання» (Ward and Kennedy, "The Measurement")). Добре розвинені мовні навички дозволяють ефективніше спілкуватися та збільшувати об'єм взаємодії між іммігрантом та новим середовищем, покращуючи рівень адаптації індивіда (Лем (Lam); Ворд і Кеннеді, «Вимірювання» (Ward and Kennedy, "The Measurement")). Недостатній рівень розвитку мовних навичок заважає соціалізації, спілкуванню та взаємодії з новою культурою, негативно впливаючи на адаптацію (Гонзалес (Gonzales)). Іммігранти в Канаді, які погано володіють англійською або французькою мовами, відчувають високий рівень психологічного стресу, навіть після того, як прожили в країні кілька років (Калхейн; Сюе (Culhane; Xue)).

Стать – ще один фактор, який впливає на адаптацію іммігрантів до нової країни (Беррі та ін.; Карбалло (Berry et al.; Carballo)). Карбалло виявив, що жінки зазнають більше проблем з пристосуванням, ніж чоловіки. Було доведено, що з точки зору психології молоді іммігранти адаптуються до нової країни краще, ніж молоді іммігрантки, тоді як молоді іммігрантки успішніші за молодих іммігрантів у соціокультурній адаптації (Беррі та ін. (Berry et al.) 319).

Вік – це третій головний фактор адаптації іммігрантів до нової країни (Беррі та ін. (Berry et al.); Штіфель та ін. (Stiefel et al.)). Якщо розглядати доросле населення, молодші індивіди, як правило, швидше і легше адаптуються до нового середовища, ніж люди старшого віку (Чан та ін. (Cheung et al.)). Серед іммігрантів-підлітків старший вік асоціюється з вищим рівнем стресу та поганим психічним здоров'ям (Є та ін. (Yeh et al.)). Однак, за відносно незначних винятків (наприклад, Чан та ін. (Cheung et al.); Глозман та Чуан (Glozman and Chuang); Джіа та ін. «Володіння англійською мовою» (Jia et al., "English Proficiency"); Лі та Чен (Lee and Chen)), більшість досліджень адаптації іммігрантів у Канаді зосереджені на дорослих.

Зрештою, тривалість перебування іммігрантів у Канаді – ще один фактор адаптації, який розглядається в нашому дослідженні. Особливо серед дітей тривалість перебування іммігранта в Канаді співвідноситься з відчуттям психологічної напруги (Ян (Yang)).

Проблеми, які виникають у імігрантів, дітей та молоді у процесі адаптації до нової батьківщини

Діти-імігранти та підлітки-імігранти (надалі визначення «молодь»), є більш вразливими, ніж дорослі імігранти, оскільки молодь стикається з низкою додаткових проблем у процесі успішної інтеграції в нове суспільство (Стодольська; Є та ін.; Ян (Stodolska; Yeh et al.; Yang)). Молодь страждає від тиску однолітків у школі, від труднощів у приєднанні до нових освітніх систем та вимог, від расизму та упереджень, від суперечливості цінностей своєї культури та культури приймаючої країни і, як наслідок, кризи ідентичності, а також від численних культурних проблем (Беррі та ін. (Berry et al); Джіа та ін. «Володіння англійською мовою» (Jia et al., “English Proficiency”); Мендес (Mendes)). Молодим імігрантам після переїзду в нову країну (Стодольська (Stodolska)) доводиться заново встановлювати стосунки з членами сім'ї та друзями. Ці проблеми можуть призвести до страху, тривоги, агресії, труднощів у навчанні та низької самооцінки. Молодь більш вразлива до проблем з ідентичністю та схильна до погіршення фізичного і психічного здоров'я, ніж дорослі імігранти, а також з більшою ймовірністю може почати вживати наркотики (Ешворт; Ян (Ashworth; Yang)).

Досягнення високого рівня володіння мовою більшої частини – головний виклик для молодих імігрантів (Лі та Чен (Lee and Chen)). Оскільки знання мови впливає на академічну успішність молодих імігрантів (Портес (Portes)), нездатність зрозуміти предмет або пояснення вчителів часто призводить до поганої успішності (Кольє (Collier)). Молодь повинна вивчити мову приймаючої країни та опанувати нові предмети. Оскільки їх оцінюють за тими ж стандартами, що й учнів, народжених у приймаючій країні (Шорт та Фітцсінмонс (Short and Fitzsimmons)), молоді імігранти, як правило, мають нижчі оцінки в школі, ніж молодь, народжена в приймаючій країні (Томсон та ін. (Thompson et al.)).

Такі соціальні аспекти життя дітей- та підлітків-імігрантів, як міжособистісне спілкування, пошук нових друзів та пристосування до мережі соціальних зв'язків, сильно залежать від їхнього знання мови (Лі та Чен (Lee and Chen); Шляйфер та Нго (Schleifer and Ngo); Стодольська (Stodolska)). Молодь з вищим рівнем володіння англійською має міцніше психічне здоров'я, вищу самооцінку та функціонально краще пристосована до нового суспільства (Маккей-Семмлер та Кім (McKay-Semmler and Kim); Робертс та Чен (Roberts and Chen)). Затримка в опануванні молоддю цільової мови (мов) більшої частини може спричинити виникнення мовного бар'єру, низький рівень впевненості в собі, підвищений ризик депресії та ізоляції від

однолітків (Джіа та ін., «Володіння англійською мовою» (Jia et al., “English Proficiency”); Перез (Perez); Портес та Заді (Portes and Zady); Робертс та Чен (Roberts and Chen); Єн та ін. (Yen et al); Ю та ін. (Yu et al.)). Дослідження показали, що на процес опанування молоддю другої мови (L2) впливають: вік іммігрантів на момент прибуття до країни, тривалість перебування в країні, індивідуальні фактори, подібність першої мови (L1) до другої (L2), кількість та якість вивчення другої мови (L2), тип школи, мова спілкування вдома і щільність поселення етнічної спільноти (Гакута та ін. (Hakuta et al.); Индефрей (Indefrey); Джіа та ін., «Довгострокове набуття мовних навичок» (Jia et al., “Long-term Language Attainment”); Моєр (Moyer); Стівенс (Stevens); Ян (Yang)).

Попри ці труднощі, діти та підлітки-іммігранти – цінний ресурс на ринку праці, адже вони з більшою вірогідністю, ніж їхні однолітки канадського походження, отримають вищу освіту (Тюркотт (Turcotte)). Діти- та підлітки-іммігранти також схильні до розвитку бі-/мультикультурних компетенцій у місцевому канадському середовищі, а також у культурі країни походження. Таким чином, діти- та підлітки-іммігранти сприяють соціальному та культурному розмаїттю в Канаді (Тюркотт (Turcotte)). Тож, адаптація дітей- та підлітків-іммігрантів до канадського середовища та роль мовних навичок ESL в процесі їхньої адаптації – особливо актуальні теми, що мають значні соціальні наслідки.

Більшість досліджень іммігрантів, проведених у Канаді, стосується населення великих мегаполісів (Лем (Lam)). Наше дослідження зосереджене на дітях- та підлітках-іммігрантах з України, яких батьки нещодавно привезли в Саскачеван. Вихідці з України почали селитися в Канаді ще у 1890-х роках (Костюк (Kostyuk)). У 2016 році до Канади переїхало 3,365 українців, тож кількість іммігрантів з України, які проживають в Канаді, досягла 73,030 осіб. Тоді Україна посіла п'ятнадцяте місце серед країн походження канадських іммігрантів. Більшість (90,6%) нових іммігрантів оселилися в Онтаріо, Британській Колумбії, Квебеку та Альберті («Українські іммігранти» (“Ukrainian Immigrants”)). Масштаб української імміграції до Канади зріс, починаючи з 1991 року, після розпаду Радянського Союзу. Останні канадські іммігранти з України належать до четвертої (теперішньої) хвилі (Макарова та Гудима (Makarova and Hudyma)). Характерними рисами нещодавньої хвилі іммігрантів до Канади з України є високий рівень освіти та професійних навичок, а також надання переваги містам, а не сільській місцевості (Ісаїв; Костюк (Isajiw; Kostyuk)). Один із факторів приваблення іммігрантів з України – підтримка міцної української громади з її школами, культурно-освітніми закладами та церквами (Ісаїв; Костюк (Isajiw; Kostyuk)). Проте, адаптуючись до життя в новій країні, іммігранти відчувають численні труднощі,

включно з відчуттям ізоляції, дискримінацією на роботі та проблемами зі спілкуванням через недостатнє знання англійської мови (Музічка (Mouzitchka)).

У провінції Саскачеван, де проводилося наше дослідження, кількість іммігрантів з України різко зростає між 2006 і 2016 роками («Географія у фокусі» (“Focus on Geography”)), досягла відмітки 14,821 осіб на рік у 2016–18 роках; згодом наплив дещо знизився (до 13,910 осіб) у 2019 році (Даффін (Duffin)). Згідно з переписом населення 2016 року у Саскачевані українська молодь у віці до 15 років становила 22,1% (10,615 осіб) від загального числа новоприбулих іммігрантів («Географія у фокусі» (“Focus on Geography”)). Україна – сьома у рейтингу країна походження іммігрантів у Саскачевані (2,9%, 3,280 осіб) і шоста країна походження новоприбулих іммігрантів (2,8%, 1,320 осіб) («Населення Канади» (“Canada's Population”)). У Саскатуні мешкає найбільша кількість іммігрантів у провінції (45,160 осіб або 15,6%) і (18,585 осіб або 6,4%) новоприбулих іммігрантів («Географія у фокусі» (“Focus on Geography”)). У Реджайні, столиці Саскачевану, живе найвища частка іммігрантів від загальної чисельності населення (36,910 осіб або 15,9%) і новоприбулих іммігрантів (16,195 осіб або 7%) («Географія у фокусі» (“Focus on Geography”)).

Більшість досліджень, присвячених українським канадцам у Саскачевані, охоплюють українську етнічну приналежність та діаспору, підтримку першої мови та культури, ставлення до мови та наративи (Деніс (Denis); Галко-Еддлі та Ханенко-Фрізен (Halko-Addley and Khanenko-Friesen); Ісаїїв (Isajiw); Климаш (Klymasz); Кордан (Kordan); Макарова та Гудима (Makarova and Hudyma)), а також досвід дорослих українських іммігрантів у канадських преріях (Лер; Костюк (Lehr; Kostyuk)). Ми не знайшли детальних досліджень зв'язку між знанням англійської мови і проблемами адаптації українських дітей-та підлітків-іммігрантів до канадського середовища.

Це дослідження має на меті: (1) описати труднощі адаптації, з якими стикаються українські діти- та підлітки-іммігранти у Саскачевані, особлива увага буде приділена труднощам, пов'язаним зі знанням англійської як другої мови (ESL) у сприйнятті учасників та їхніх батьків; (2) визначити, чи пов'язаний і як пов'язаний рівень володіння англійською як другою мовою (ESL) з усвідомленою адаптацією українських молодих іммігрантів в Саскачевані, і (3) встановити, чи сприяють інші фактори (вік, стать, тривалість перебування в Канаді, вік на момент прибуття в Канаду, відвідування занять ESL, мова навчання у школі – англійська чи двомовне навчання) успішній адаптації учасників до життя у Саскачевані.

Дослідження порушує такі питання:

- Які проблеми українська молодь у Саскачевані називає у інтерв'ю частиною досвіду в новій країні, і які з цих викликів пов'язані з рівнем володіння англійською мовою?
- Чи сприяють фактори (вік, стать, тривалість перебування в Канаді, вік на момент прибуття, тип школи, володіння англійською як другою мовою, відвідування занять ESL) успішній адаптації українських молодих іммігрантів до життя у Саскачевані?

3. МЕТОДОЛОГІЯ

3.1 ЗБІР ДАНИХ

Збір даних проводився шляхом опитування української молоді. Респондентів запитали про їхні адаптаційні труднощі. Анкети про проблеми адаптації, яких зазнають діти- та підлітки-іммігранти, було передано батькам опитаних, а також була проведена оцінка рівня володіння англійською мовою серед українських дітей- та підлітків-іммігрантів.

Інтерв'ю з українськими молодими іммігрантами

Інтерв'ю – це метод, який зазвичай використовується для отримання даних для дослідження безпосередньо від молодих респондентів (Стодольська (Stodolska); Є та ін. (Yeh et al.)). Формат напів структурованого інтерв'ю, преведеного віч-на-віч, дозволив нам з'ясувати, чи розуміють учасники питання інтерв'ю, і дав нам можливість поставити додаткові запитання, щоб уточнити важливі деталі. Інтерв'ю були записані за допомогою портативного аудіорекордера Zoom H2n Handy Recorder у форматі MP3; текст інтерв'ю був транскрибований вручну першим автором у списку; отримані дані були проаналізовані. Інтерв'ю складалось з трьох демографічних питань і тринадцяти дослідницьких питань, що охоплюють основні проблеми, пов'язані з володінням англійською як другою мовою, рівнем адаптації до нової країни, а також поточним використанням мови учасниками (Додаток 3). Ми розглянули чотири дослідницькі питання, безпосередньо пов'язані з труднощами адаптації, яких часто зазнають іммігранти. Інтерв'ю проводилося мовою, яку обрали учасники (українською чи англійською). Запитання були надруковані на аркуші формату Letter та прочитані учасникам інтерв'юером (перша особа у списку авторів).

Структура анкети

Анкети часто використовуються для вивчення рівня адаптації іммігрантів до приймаючої країни (Феліціано (Feliciano); Джіа та ін., «Володіння англійською мовою» (Jia et al., “English Proficiency”); Стодольська (Stodolska)). Оскільки анкетування не підходить для маленьких дітей, ми розробили анкету, у якій батьки могли б надати відомості про рівень знань англійської мови у своїх дітей та їхню адаптацію до Канади після імміграції. Анкета (Додаток 4) складалась з тридцяти семи запитань, десять із них стосувалися демографічних відомостей та походження іммігранта (Розділ А). Дослідницькі питання були представлені у Розділі В (десять питань, пов'язаних з адаптацією іммігранта в новій країні та його/її знанням англійської як другої мови), Розділі С (п'ять питань – як батьки оцінюють знання англійської мови дитини), Розділі D (сім питань про адаптацію дитини та володіння англійською як другою мовою), а також Розділі E (п'ять відкритих питань для висловлення власної думки). Через обмеження щодо об'ємів статті ми публікуємо лише відповіді батьків на запитання з Розділу В (Додаток 4), оскільки відповіді батьків у Розділі В – найважливіші для розуміння ролі володіння англійською як другою мовою в адаптації молоді до життя у Канаді. Анкета була перекладена українською, а текст перевіряли троє білінгвістів, які володіють українською та англійською мовами. Одного з батьків кожного учасника попросили заповнити анкету українською або англійською мовою.

Оцінка рівня володіння англійською мовою

Щоб визначити, чи пов'язане володіння мовою з зазначеними проблемами знання англійської як другої мови, ми провели для молодих учасників оцінку їхнього рівня володіння англійською мовою. Рівень володіння англійською учасника був визначений шляхом оцінювання словникового запасу і навичок читання та встановлений за допомогою тесту Nation 2001–Recognition test (“Levels Test (Recognition)”), який доступний для безкоштовного завантаження та має просту структуру (див. також Загар та ін. (Zahar et al.)). Оскільки аудіювання – активний процес інтерпретації (Лінч і Мендельсон (Lynch and Mendelsohn)), у дослідженні ми дотримувалися комунікативної методики викладання мови (CLT), що ґрунтується на здатності до сприйняття. Ці методи ґрунтуються на навичках, «необхідних для конструювання та передачі значення» і широко використовуються для оцінки навичок сприйняття на слух (Ґо (Goh))

188). Ми використовували один з найбільш поширених у комунікативній методиці формат відповідей для аудіювання: множинний вибір і Вірно/Невірно (Го (Goh) 189), дотримуючись шаблону, запропонованого в онлайн тесті з аудіювання «Протестуй свої навички з аудіювання 2016» (“Test Your Listening 2016”). Ми використали аудіо з другої частини онлайн тесту «Протестуй свої навички з аудіювання» (“Test Your Listening”) (розповідь про домашніх тварин, яка сподобалася б молодим учасникам), але ми розширили коло відповідей (від вибору між двома варіантами до вибору між трьома варіантами) та модифікували питання, щоб зробити їх більш відповідними для вікової групи учасників. Попередньо тест проходили двоє учасників, які не мали проблем із виконанням завдання. Кожному молодому учаснику було запропоновано прослухати аудіо-уривок і відповісти на чотирнадцять наступних питань, спрямованих на оцінку навичок сприйняття на слух (надруковані на одній сторінці). Оцінка навичок аудіювання була поставлена відповідно до кількості правильних відповідей на запитання.

Для оцінки мовленнєвих навичок молодих учасників ми використали завдання описати зображення, яке часто використовувалося в попередніх дослідженнях, щоб отримати зразки мовлення дітей (Макарова та ін. (Makarova et al.); Паез (Paez)). Кожен зразок мовлення оцінювався незалежним експертом з ESL (сертифікованим інструктором TEFL з більш ніж шестирічним досвідом викладання англійської як другої мови (ESL)) за п'ятибальною шкалою, за якою 5 – «відмінно», 4 – «дуже добре», 3 – «добре», 2 – «задовільно», 1 – «мінімальні навички» (Детальніше щодо завдань з оцінки навичок у Додатках 1-2).

Врешті, для кожного учасника вираховували загальну оцінку володіння мовою – середнє арифметичне їхніх індивідуальних оцінок за кожне завдання (словниковий запас/читання, говоріння та аудіювання).

Стратегії та критерії набору учасників

Учасників, дітей- та підлітків-іммігрантів та їхніх батьків, набирали методом цільового відбору на добровільних засадах за допомогою плакатів та флаєрів, розміщених в українських магазинах, українській двомовній школі та українських церквах у Саскатуні. Молодих учасників обирали за такими критеріями:

- молоді люди від восьми до чотирнадцяти років, які народились в Україні, є резидентами Саскачевану та проживали в Саскачевані не менше шести місяців;

- молодь, яка не відвідувала додаткові курси англійської мови в Україні, крім звичайної шкільної програми.

Учасники

На момент збору даних сім'ї учасників іммігрували до Канади з України та проживали в провінції Саскачеван. Тридцять молодих українських іммігрантів пройшли опитування та виконали завдання на рівень знання англійської мови. У дослідженні брали участь жителі Саскатуна (23), Йорктона (2), Ллойдмінстера (4) та Північного Баттлфорда (1) (табл. 1).

Таблиця 1. Демографічні дані молодих учасників.

Стать		Вік, к-ть років		Вік на момент прибуття, к-ть років		Час у Канаді, к-ть років		Школа (за мовою)	
Ч	Ж	8 до 10	11 до 15	4 до 6	7 до 14	до 3	понад 3	Англ.	Укр.
17	13	15	15	15	15	15	15	20	10

Анкету заповнили тридцять батьків: двадцять сім (90%) матерів і три (10%) батька у віці від двадцяти восьми до сорока років. Усі учасники були проінформовані про цілі дослідження та їхнє право відмовитися від нього. Кожен з батьків-учасників підписав форму-дозвіл, а кожен молодий учасник – форму згоди.

3.2 АНАЛІЗ ДАНИХ

Інтерв'ю з дітьми- та підлітками-іммігрантами забезпечило здебільшого якісні дані.

Якісний аналіз записів інтерв'ю з молоддю та кількісний аналіз анкет батьків

Для визначення основних проблем, пов'язаних із володінням англійською мовою та досвідом адаптації, з якими українські діти- та підлітки-іммігранти зіткнулися після переїзду до Канади, на базі скриптів, отриманих із тридцяти напів структурованих інтерв'ю, вручну проводився контент-аналіз з відкритим кодуванням (Ерлінгссон і Брисевич (Erlingsson and Brysiewicz)). Дослідниці склали

список тем і разом їх кодували, щоб можна було досягти згоди щодо того, які ключові слова та фрази мають відношення до якої теми.

Кількісний аналіз даних

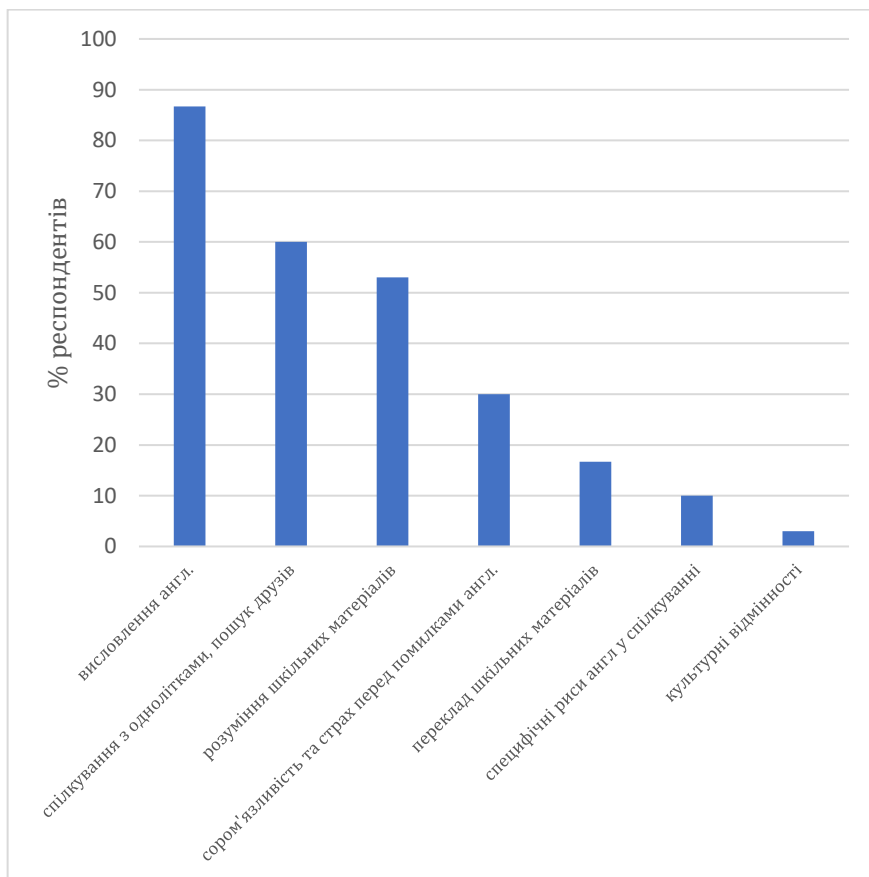
Для порівняння відповідей батьків на запитання з анкети залежно від їхньої «групи» дітей (розподіл за статтю, віком, типом школи, володінням англійською мовою) також використовувалися кількісні методи (тест Крускалла-Волліса). Ми застосували парний кореляційний аналіз Пірсона, щоб проаналізувати визначені параметри володіння мовою дітьми у порівнянні з оцінками батьків щодо труднощів адаптації їхніх дітей. Кількісні дані з анкет батьків та результати оцінювання молодих учасників були зведені в таблицю разом із соціальними змінними: вік, стать, тривалість перебування в Канаді, вибір школи, відвідування занять з англійської як другої мови. Статистичні аналізи (тест Крускалла-Волліса та кореляція Пірсона) були виконані в Microsoft Excel 2016.

4. РЕЗУЛЬТАТИ

4.1 ПРОБЛЕМИ, ЩО ПЕРЕШКОДЖАЮТЬ АДАПТАЦІЇ, ВКАЗАНІ В ІНТЕРВ'Ю УКРАЇНСЬКИМИ МОЛОДИМИ ІМІГРАНТАМИ

Було проаналізовано скрипти інтерв'ю з тридцятьма дітьми- та підлітками-іммігрантами (відкрите кодування), щоб визначити, чи повідомили учасники про якісь адаптаційні труднощі, пов'язані з їхнім рівнем володіння англійською мовою. Учасники визначили низку проблем, пов'язаних із знанням англійської як другої мови, у відповідях на запитання: «Чи не могли б ви розповісти про основні труднощі, з якими ви зіткнулися після прибуття до Канади?» і «Чи були у вас труднощі з англійською?» Їхні відповіді узагальнено на Рисунок 1. Оскільки проблеми, пов'язані зі знанням англійської як другої мови, порушувались у відповідях на обидва питання, відповіді на ці питання були проаналізовані разом.

Рисунок 1. Проблеми, пов'язані зі знанням англійської як другої мови, зазначені у інтерв'ю молодими імігрантами.

Висловлення англійською

Як показано на Рисунку 1, найчастіша проблема, з якою стикалися майже всі (26 із 30, 86,7%) учасники після прибуття до Канади, – висловлювання англійською мовою. Більшість молодих українських імігрантів відвідували уроки англійської мови в Україні, проте вони не набули базових розмовних навичок. Кілька учасників повідомили, що протягом перших кількох тижнів або місяців у школі вони мовчали або ж намагалися скласти кілька англійських слів, вивчених ще у школі в Україні (див. Приклад 1). Одна учасниця прокоментувала, що вона

була розчарована своєю нездатністю спілкуватися; вона намагалася говорити зі своїм учителем українською, але вчитель не міг зрозуміти, що вона сказала. Приклади відповідей учасників наведено нижче (Ж/Ч на позначення жіночої/чоловічої статі; цифра – вік учасника).

Приклад 1:

Для мене складним було те, що я пішла до школи і не знала багатьох слів. Ну, я не розуміла спочатку, що каже вчитель, але потім через чотири місяці я зрозуміла, а до цих чотирьох місяців нічого не могла зрозуміти (Ж, 8).

Спілкування з однолітками та пошук нових друзів

Друга найчастіша проблема, окреслена українськими дітьми- та підлітками-іммігрантами (18, 60%) у інтерв'ю, – проблема спілкування з однолітками та пошук нових друзів. Учасники повідомили, що молодь, яка народилася/виросла у Канаді, не хотіла з ними спілкуватися, грати чи дружити, оскільки українські іммігранти не розуміли англійської. Деякі учасники помітили, що канадські діти іноді були «шоковані», коли дізналися, що однокласник/однокласниця не розмовляє англійською, і не могли зрозуміти, що їхній однокласник/однокласниця може не володіти англійською мовою. Деякі іммігранти відчували себе ізольованими, бо не розуміли своїх однокласників і були занадто налякані, щоб говорити новою мовою.

Приклад 2:

Коли я тільки прийшов, були люди, ну, яким я навіть не подобався. Перші два місяці тут у мене навіть не було друзів... Зараз у мене багато друзів (Ч, 12).

Через неспроможність спілкуватися з молоддю, яка народилася/виросла у Канаді, українська молодь, за можливості, спілкувалася одне з одним. В українській двомовній школі було більше дітей з України, з якими вони могли товаришувати та спілкуватися українською (Приклад 3). Проте учасники, які проживали у передмісті, не мали такої можливості; чотири з тридцяти учасників вказали, що в їхніх класах/школах не було інших учнів-іммігрантів з України; вони стверджують, що відсутність однокласників-іммігрантів особливо ускладнює їхню адаптацію до нового середовища (Приклад 4).

Приклад 3:

У мене є найкращі друзі, і зараз я почуваюсь тут, ніби в Україні. Усі мої друзі українці і лише одна подруга розмовляє англійською. Іноді я її розумію, а іноді ні, тоді вона перекладає деякі слова українською (Ж, 10).

Приклад 4:

У моїй школі ні з ким поговорити українською, бо я у школі єдина учениця з України (Ж, 14).

Розуміння навчальних матеріалів та предметів

Третя найпоширеніша проблема (16 респондентів, 53%) для дітей - та підлітків-іммігрантів у школі – розуміння предметів та навчальних матеріалів (таких як підручники, роздруковки, аркуші з завданнями). Ці труднощі пов'язані не лише з гуманітарними науками англійською, а й з математикою, природничими науками та іншими шкільними предметами. Рівень знань з математики та природничих наук в українських учасників був вищий, ніж у їхніх канадських однолітків через відмінності у шкільних програмах двох країн, але вони часто не могли зрозуміти формулювань математичних задач, змісту шкільних текстів (наприклад, підручників з природничих наук) і пояснення вчителя. Оскільки через низький рівень володіння англійською мовою українським школярам-іммігрантам було важко зрозуміти предмети, вони повідомили про проблеми з концентрацією на уроках. Порівняно з носіями англійської мови, українським дітям- та підліткам-іммігрантам потрібно було більше часу, щоб опанувати англійську на рівні, достатньому для розуміння шкільних підручників. У результаті, українські іммігранти відставали від решти класу і отримували низькі оцінки.

Згідно з відповідями учасників, ці труднощі не були такими серйозними для тих, хто навчався в українських двомовних школах, де вони мали змогу вивчати предмети українською. Тому їм легше було зрозуміти предмет та необхідні навчальні матеріали або знайти вчителя, який говорив би українською, щоб пояснити щось, чого вони не розуміють (Приклад 5). Дванадцять (60%) із двадцяти учасників, які відвідували звичайні англійські школи в Саскачевані, повідомили про труднощі, пов'язані з розумінням предметів, тоді як з десяти учасників, які відвідували українську двомовну школу, лише троє (30%) повідомили, що зіткнулись з цією проблемою.

Приклад 5:

Я не розумів деяких питань, тому доводилося підходити до вчителів і перепитувати, що це означає, і вони пояснювали мені це українською (Ч, 13).

Сором'язливість і страх перед помилками під час спілкування англійською

Сором'язливість і страх перед помилками під час спілкування англійською – менш поширена проблема. Її назвали дев'ять (30%) учасників. Учасники повідомили, хоча вони і знали, що спілкування – це важливо, через відсутність впевненості у своїх знаннях англійської, вони відчували стрес і боялися розмовляти зі своїми однолітками, вчителями та сторонніми, через страх зробити помилку, неправильно вимовити слово, або тому що з їхнього акценту можуть глузувати (Приклади 6 і 7).

Приклад 6:

Ну, здебільшого, старші хлопці кепкували з мене, зараз цього немає (Ч, 12).

Приклад 7:

Коли це чужі чи, ну, якісь знайомі, я не розумію, про що вони говорять, тому просто мовчу (Ж, 13).

Двосторонній переклад шкільних предметів

Четверо учасників (16,7%) повідомили про труднощі, пов'язані з перекладом шкільних предметів з англійської на українську і навпаки для розуміння цих предметів (Приклад 8). Один учасник вказав, що для перекладу використовував свій мобільний телефон.

Приклад 8:

Я перекладав кожне слово своєю мовою, потім вчив його англійською і вдосконалювався (Ч, 12).

Четверо молодих учасників, які поклалися на переклад шкільних предметів з англійської на українську і навпаки, прокоментували, скільки часу у них це займало. Їм доводилося витратити на вивчення предмету в два-три рази більше часу, ніж англомовним дітям з їхнього класу. Учасники, які навчалися в українській двомовній школі, мали перевагу, бо з перекладом деяких слів, виразів чи текстів їм

допомагали однокласники або асистенти вчителів; це було особливо важливо для них на перших етапах опанування англійської як другої мови.

Особливості вживання англійської мови, з якими зіткнулися учасники в Канаді

Троє молодих дітей - та підлітків-іммігрантів зазначили проблеми, пов'язані з особливостями вживання англійської мови в Канаді: (1) академічне мовлення вчителів та асистентів; (2) канадський акцент; (3) використання сленгу та жартів; (4) швидкий темп мовлення та лексична варіативність (Приклад 9). Один учасник зазначив, що легше було спілкуватися з іншими іммігрантами, для яких англійська – друга мова, оскільки «вони використовували не дуже складні слова», а «дуже прості».

Приклад 9:

Вони [канадські ровесники дітей-іммігрантів] вживають більше сленгу, і іноді я не розумію їхніх акцентів (Ч, 14).

Культурні відмінності

Проблема адаптації до культури була найменш поширеною проблемою адаптації учасників до життя в Саскачевані. На неї вказав лише один учасник (3%) (Приклад 10). До кінця не зрозуміло, чи ці відмінності безпосередньо стосуються вищезгаданих проблем, пов'язаних з вивченням англійської як другої мови.

Приклад 10:

Усе було новим, потрібен був час, щоб познайомитись з канадською культурою (Ж, 13).

Підсумок труднощів, з якими стикаються молоді іммігранти у процесі адаптації до нового шкільного середовища

На додаток до проблем, пов'язаних з мовою (перелічені на Рисунку 1 та підсумовані вище), у трьох учасників опитування перехід до нової шкільної системи спочатку викликав стрес, оскільки вони не знали, чого очікувати. Однак незабаром після переїзду в Саскачеван виявилось, що система навчання у школі більш розслаблююча та приємна, ніж шкільна освіта в їхній рідній країні; було значно менше домашніх завдань, і вчителі були привітнішими. У підсумку, діти- та

підлітки-іммігранти повідомили, що низький рівень володіння англійською мовою ускладнював адаптацію до нового суспільства; це обмежило їхню академічну успішність, ускладнило створення нових соціальних зв'язків і вплинуло на дружбу з однолітками. Багато дітей-іммігрантів зазнало труднощів у школі, і їм потрібен був час, щоб звикнути до нового середовища та набути впевненості для того, щоб спілкуватися англійською мовою. Кожен молодий іммігрант торує власну стежку, опановуючи нову мову. Для молоді, яка навчалася у двомовних школах, перехід на англійську був трохи легшим, ніж для тих, хто відвідував звичайну школу. Деякі з опитаних дітей висловлювались позитивно щодо вчителів та решти шкільного персоналу, які намагалися допомогти їм у вирішенні проблем мовного бар'єру, а також схвально відгукувались про свій досвід на уроках англійської як другої мови.

4.2 Підтримка у вивченні англійської як другої мови у школах та її роль в адаптації учасників

Щоб допомогти молоді з розв'язанням проблем, пов'язаних з вивченням англійської як другої мови (підсумовані у Розділі 4.1), більшість шкіл у міських районах Саскачевану надають іммігрантам підтримку у вигляді занять з англійської як другої мови. Ці заняття зазвичай організуються для кількох шкіл, і діти відвідують заняття з ESL з професійно підготовленими вчителями. У штаті деяких шкіл є спеціалісти з ESL.

Дітям- та підліткам-іммігрантам поставили наступні запитання: «Чи відвідували ви коли-небудь уроки ESL?», «Чи були заняття з ESL для вас корисними?», «Чим були корисні заняття з ESL?». Відповіді на ці запитання перелічені нижче. Двадцять два (73,3%) із тридцяти учасників відвідували заняття з ESL, щоб удосконалити свої навички володіння англійською; з цих двадцяти двох учасників чотирнадцять (63,6%) зазначили, що заняття з ESL були корисними для підвищення рівня володіння англійською мовою.

Приклад 11:

У школі був ну . . . там був, ну, вчитель, який забирав мене, щоб читати зі мною англійською і розмовляти. Це справді дуже допомогло (Ж, 10).

Учасники удосконалили свої навички володіння англійською мовою частково завдяки заняттям з ESL, частково завдяки зануренню в англомовне середовище і частково завдяки власним зусиллям.

Опитана молодь заявила, що нові мовні навички допомогли пом'якшити пов'язаний з мовою негативний досвід, набутий в процесі адаптації до нового середовища; тобто вони набули більше впевненості та розвинули соціальні навички, сформували мережу соціальних зв'язків, завели друзів, познайомилися з багатьма культурами та традиціями, а також здобули вищі оцінки та досягли успіху в інших сферах свого життя (Приклад 12).

Приклад 12:

Я можу більше самовиражатися. Знаючи англійську, я можу спілкуватися з багатьма різними людьми з різних країн. Вони як би відкривають інший світ, ну, в плані їжі чи, типу, культури, традицій, тож так, це весело. У тебе з'являється типу новий спосіб заводити нових друзів, бо ти знаєш англійську (Ч, 14).

4.3 Мотивація молодих учасників-ІММІГРАНТІВ УДОСКОНАЛИТИ СВІЙ РІВЕНЬ ВОЛОДІННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ

На Рисунку 2 показані відповіді тридцяти учасників на запитання: «Що мотивувало саме вас вільно говорити англійською?» Основні мотиви українських учасників-іммігрантів для удосконалення навичок володіння ESL: (1) пошук хорошої роботи (22 учасника, 73,3%) та (2) здобуття вищої освіти (19 осіб, 63,3%) (Рис. 2). Третьою за поширеністю причиною було спілкування і взаємодія з однолітками та друзями (11, 36,7%) (Приклади 13, 14). Одна десятирічна дівчинка відповіла, що, коли у неї будуть діти, вона хоче навчити їх англійської.

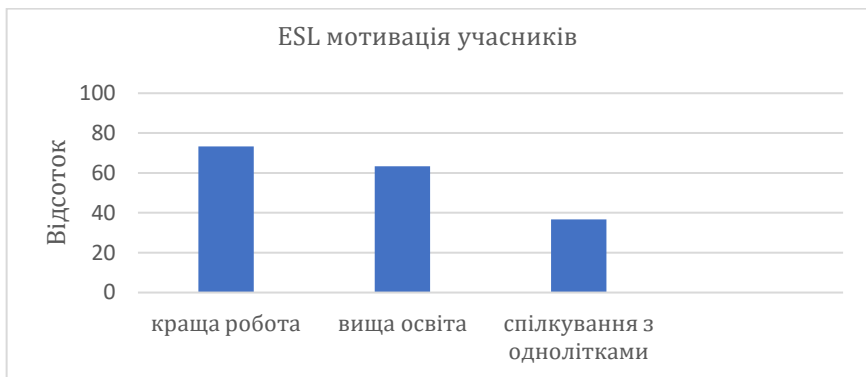
Приклад 13:

Я думаю працювати над своєю англійською, бо тоді я отримаю кращу роботу і знайду більше друзів, з якими можна говорити англійською (Ч, 12).

Приклад 14:

Моя мотивація. . . моя майбутня освіта. Без англійської у мене не буде освіти (Ч, 14).

Рисунок 2. Мотивація молодих учасників-іммігрантів вивчати англійську.

У підсумку, опитування дітей- і підлітків-іммігрантів свідчить про те, що в Канаді більшість із них відчували труднощі, висловлюючись англійською, особливо у класі, і багато з них мали проблеми з розумінням предмету та навчальних матеріалів. Труднощі з англійською також вплинули на їхнє спілкування з однолітками та здатність знаходити друзів. Деякі учасники повідомили про сором'язливість, стрес і страх зробити помилку під час спілкування англійською. Марнування великої кількості часу на переклад шкільних предметів з англійської на українську – ще одна, щоправда менш поширена проблема. Третина учасників назвали канадську англійську мову, культурні труднощі та адаптацію до нового шкільного середовища складнощами, з якими вони боролися. Більшість учасників вважали, що заняття з ESL, організовані для них викладачами, допомагають подолати їхні проблеми зі спілкуванням англійською мовою.

4.4. ТОЧКА ЗОРУ БАТЬКІВ

У цьому розділі публікуємо аналіз даних, отриманих за допомогою відповідей на анкету, заповнену тридцятьма батьками українських дітей- і підлітків-іммігрантів, які взяли участь у цьому дослідженні (опис анкети див. у Розділі 3.1). Відповіді батьків порівнювали з тестами Крускала-Волліса у наступних батьківських підгрупах. Батьки молодих іммігрантів були поділені на групи відповідно до:

- віку дитини («батьки дітей» на позначення батьків молодих іммігрантів віком 8-10 років та батьків молодих іммігрантів віком 11-14 років);
- тривалості перебування в Канаді, їхнього і їхньої дитини («коротше перебування»: до трьох років, «триваліше перебування»: понад три роки);
- рівня володіння англійською мовою у дітей- і підлітків-іммігрантів: категорія «вищі бали» стосується батьків дітей з вищим рівнем володіння англійською мовою; «нижчі бали» відносяться до батьків, чиї діти мали нижчий рівень володіння англійською; були загальні групи та групи за навичками (тобто групи, пов'язані з ESL навичками з аудіювання, говоріння та словникового запасу);
- статі дітей- і підлітків-іммігрантів: жіноча, чоловіча, інша;
- віку на момент прибуття до Канади: «раннє прибуття» (4-6 років) та «пізнє прибуття» (7-13 років);
- типу школи, яку відвідувала молодь (англійська або двомовна); відвідування чи не відвідування дитиною занять з ESL.

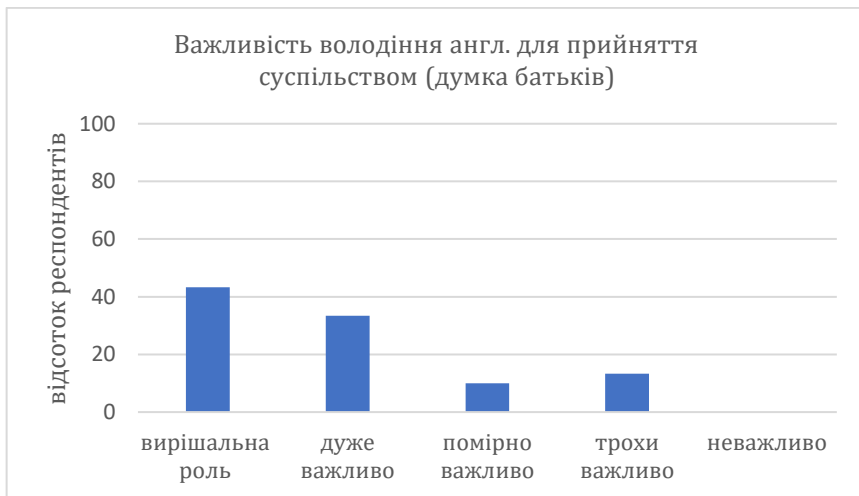
У статті описані випадки, коли відмінності між батьківськими групами були значними.

4.4.1. Точка зору батьків щодо важливості володіння англійською мовою для українських молодих іммігрантів

Важливість ESL навичок для прийняття дитини в канадському суспільстві

Запитання 1 з анкети для батьків (Додаток 4, частина В): «Наскільки знання англійської мови є важливим для прийняття Вашої дитини в канадському суспільстві?». У відповідях на це питання зазначалось: вирішальна роль (13, 43,3%), дуже важливе (10, 33,4%), помірно важливе (3, 10%), трохи важливе (4, 13,3%); тобто більшість (77%) батьків вважали, що знання англійської мови має велике значення для прийняття їхніх дітей канадським суспільством. Жоден з респондентів не вважав, що знання англійської мови для їхніх дітей неважливе. Ці відповіді узагальнено на Рисунку 3.

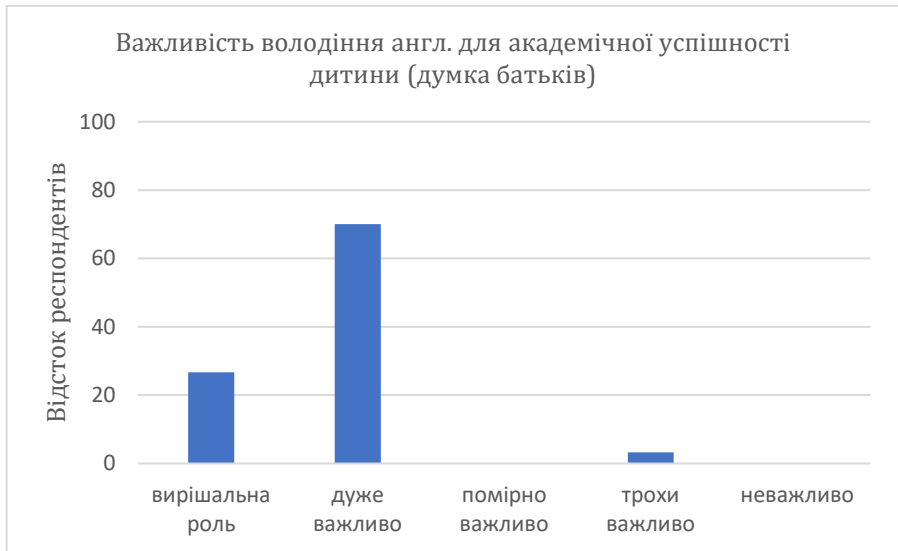
Рисунок 3. Думки батьків щодо важливості володіння англійською мовою для прийняття молодих іммігрантів канадським суспільством.

Важливість навичок ESL для успішного навчання молодих іммігрантів у школі

Питання 2 (Додаток 4 В) звучало: «Наскільки важлива англійська мова для успішного навчання Вашої дитини у школі?» Відповіді учасників розподілилися таким чином: вирішальна роль (8, 26,7%), дуже важлива (21, 70%), трохи важлива (1, 3,3%), помірно важлива (0), неважлива (0) (Рис. 4).

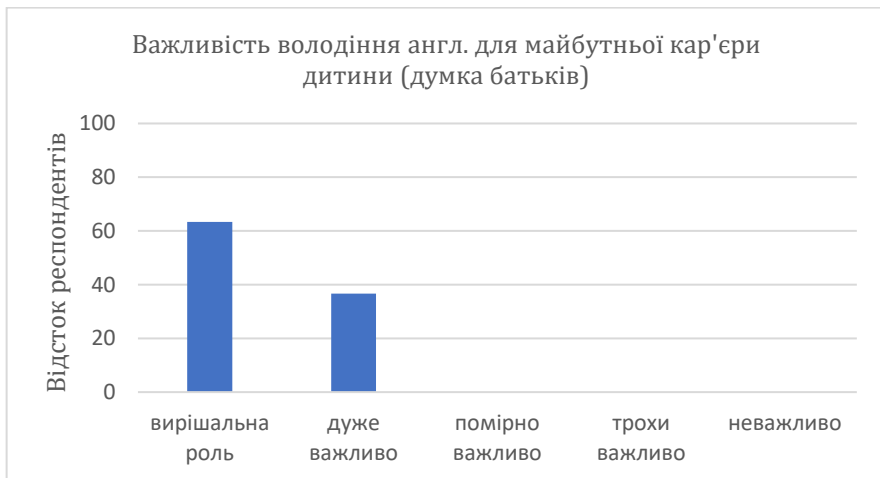
Рисунок 4. Думки батьків щодо важливості володіння англійською мовою для успішного навчання у школі.

Важливість навичок ESL для майбутньої кар'єри молодого іммігранта

Запитання 3 (Додаток 4 В) було поставлене батькам-респондентам, щоб виявити, наскільки важливе знання англійської мови для майбутньої кар'єри їхніх дітей. Як показано на Рисунку 5, батьки вважають, що знання англійської мови є або вирішальним (19, 63,3%), або дуже важливим (11, 36,7%) для майбутньої кар'єри їхніх дітей.

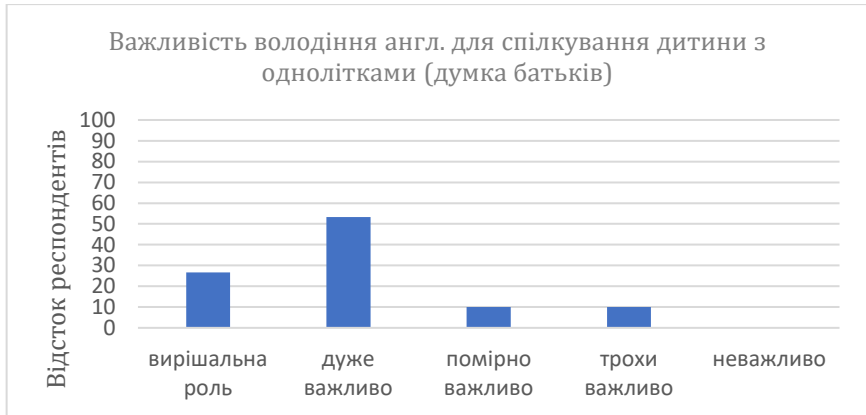
Рисунок 5. Думки батьків щодо важливості володіння англійською мовою для майбутньої кар'єри молодого іммігранта.

Важливість навичок ESL у спілкуванні молоді-іммігрантів з друзями та однолітками

У Запитанні 4 (Додаток 4 В) йшлося про важливість знання англійської мови у спілкуванні дітей респондентів з друзями. Батьки відповіли, що володіння англійською як другою мовою було вирішальним (8, 26,7%), дуже важливим (16, 53,3%), помірно важливим (3, 10%) і трохи важливим (3, 10%).

Рисунок 6. Думки батьків щодо важливості володіння англійською мовою для спілкування дитини-іммігранта з однолітками та друзями в Саскачевані.

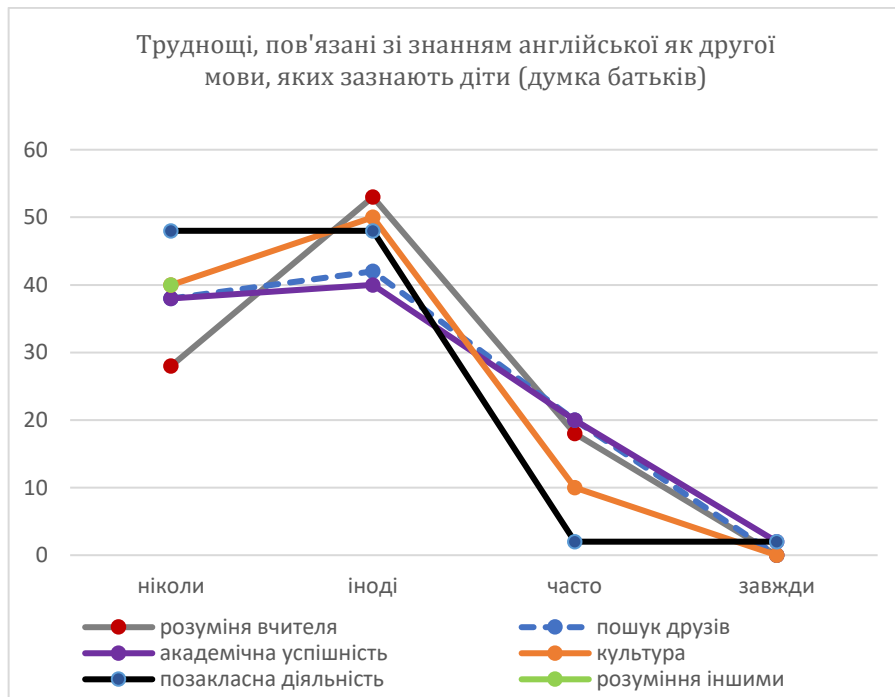
Жоден із вищезгаданих параметрів, пов'язаних з усвідомленою важливістю навичок ESL (Розділ 4.1), не відрізнявся суттєво залежно від батьківської групи і не співвідносився з жодними параметрами володіння мови. Здається, що батьки оцінюють важливість навичок ESL для їхніх дітей-іммігрантів індивідуально і це не має безпосереднього зв'язку з рівнем знань англійської як другої мови у їхніх дітей або з імміграційними труднощами.

4.4.2. Труднощі адаптації українських молодих іммігрантів, пов'язані з їхнім рівнем володіння англійською мовою, за словами їхніх батьків

Труднощі у пошуку друзів

На Запитання 5 (Додаток 4 В), що стосується труднощів дитини-іммігранта у пошуку друзів через обмежені навички ESL, батьки відповіли: ніколи не було (11, 36,7%), іноді (13, 43,3%) і часто (13, 43,3%) (Рисунок 7). Спостерігалися значні відмінності між відповідями батьків дітей з вищим рівнем володіння англійською мовою і відповідями батьків дітей з нижчим рівнем володіння англійською мовою: $H=21,6$ (1, $N=30$, $p<00001$).

Рисунок 7. Узагальнення відповідей батьків на запитання про труднощі, пов'язані зі знанням англійської як другої мови, яких зазнають їхні діти-іммігранти.

Труднощі у розумінні вчителів

На запитання про те, чи виникають у дітей проблеми з розумінням вчителя через обмежене володіння англійською мовою, батьки відповіли так: ніколи (8, 26,7%), іноді (16, 53,3%), часто (5, 16,7%), завжди (1, 3,33%). (Запитання 6, Додаток 4 В). Батьків, згрупованих відповідно до тривалості їхнього перебування у Канаді, запитали, чи зазнавали їхні діти-іммігранти труднощів з розумінням вчителів. Відповіді батьків з групи «коротшого перебування» суттєво відрізнялися від відповідей батьків з групи «тривалішого перебування»: $H(1) = 5,58, p = 0,018$. Згідно з відповідями батьків, діти, які довше перебували в Канаді, рідше зазнавали проблем з розумінням вчителів. Також значні відмінності спостерігались між відповідями батьків, чий діти мали вищий та нижчий рівень володіння англійською мовою, $H(1) = 7,86, p = 0,005$.

Проблеми з академічною успішністю

Батьків молодих іммігрантів запитали, чи зазнавали їхні діти проблем з академічною успішністю через обмежене володіння англійською як другою мовою. Батьки відповіли: ніколи (11, 36,7%), іноді (12, 40%), часто (6, 20%) і завжди (1, 3,3%) (Запитання 7, Додаток 4 В). Спостерігались суттєві розбіжності між відповідями батьків, чії діти нещодавно іммігрували та відповідями батьків, чії діти тривалий час перебували у Канаді (Н (1)=5,29, $p=0,021$), при цьому тривале перебування було пов'язане з меншою кількістю ускладнень. Також відмінності присутні у (1) відповідях батьків дітей з вищим та нижчим рівнем володіння англійською (Н (1) =4,64, $p=0,03$) та (2) відповідях батьків дітей з більш розвиненими і менш розвиненими мовленнєвими навичками (Н (1)=6,95, $p=0,008$).

Труднощі у розумінні канадської культури

У пункті 8 (Додаток 4 В) батьки дітей- і підлітків-іммігрантів відповідали, чи створюють обмежені ESL навички для їхніх дітей проблеми з розумінням канадської культури. Найчастіша відповідь на це запитання – ніколи (15, 40%), за нею – ніколи (10, 36,7%), часто (4, 20%) і завжди (1, 3,3%) (Рис. 7). Батьки дітей, які перебували в Канаді довше, повідомили про те, що їхні діти мали менше труднощів із розумінням канадської культури, ніж діти, які перебували в Канаді менше часу (Н (1)=5,29, $p=0,21$). У порівнянні з батьками, діти яких мали слабший рівень володіння англійською і гірші мовленнєві навички, батьки дітей з вищим рівнем володіння англійською (Н(1)=6,64, $p=0,03$) і з кращими мовленнєвими навичками (Н (1)=6,95, $p=0,008$) повідомили, що їхні діти рідше страждали від труднощів, пов'язаних з розумінням канадської культури.

Труднощі з позакласною діяльністю

Відповідаючи на Запитання 9 (Додаток 4 В), батьки розповіли, як часто їхні діти відчували труднощі, пов'язані зі знанням англійської як другої мови, під час відвідування позакласних заходів: ніколи (14, 46,7%), іноді (14, 46,7%), часто (1, 3,33%) і завжди (1, 3,33%). Значно відрізнялися відповіді батьків, діти яких перебували в Канаді менше/довше (Н (1)=10,46, $p=0,001$). Порівняно з батьками дітей, які перебували в Канаді довше, батьки дітей, які провели менше часу в країні, повідомляли, що їхні діти частіше зазнавали проблем з позашкільною діяльністю. Також спостерігалися відмінності між відповідями батьків дітей, які прибули до Канади у молодшому або

старшому віці ($H(1)=6,77, p=0,009$): тобто молодь, яка була старшою на момент прибуття до Канади мала більше труднощів з позашкільною діяльністю, ніж діти, які були молодшими, коли прибули до Канади. До факторів, які викликали згадані проблеми з позакласними заходами, належали навички говоріння англійською ($H(1)=7,62, p=0,005$) та загальний рівень володіння англійською мовою ($H(1)=5,23, p=0,022$).

Труднощі взаєморозуміння з друзями

Відповіді батьків на Запитання 10 (Додаток 4 В) про те, як часто виникають проблеми, коли друзі дитини не розуміють її, розділилися таким чином: ніколи (12, 40%), іноді (15, 50%) і часто (3, 10%). Батьки молоді, яка мешкала в Канаді довше, повідомляли про меншу кількість непорозумінь дітей із друзями, ніж батьки дітей, які перебували в Канаді менше часу ($H(1)=5,01, p=0,025$).

Загалом, відповіді батьків дітей- і підлітків-іммігрантів вказують на те, що молодь зазнає багато труднощів у Канаді через обмежене знання англійської як другої мови. Батьки дітей з гіршими мовленнєвими навичками та нижчим рівнем загального володіння англійською повідомили про складнощі з адаптацією до нової культури, зокрема з пошуком друзів, розумінням вчителів, академічною успішністю в школі, розумінням канадської культури та позакласною діяльністю. Вважається, що різниця у тривалості перебування в Канаді та віці дітей на момент прибуття в Канаду впливає на адаптацію дітей- і підлітків-іммігрантів до нового канадського середовища. Відповідно до відповідей батьків, діти- та підлітки-іммігранти, які прибули до Канади в старшому віці і прожили в країні менший період часу, відчували більше труднощів з адаптацією.

4.4.3. Співвідношення між сприйняттям батьками дитячих труднощів, пов'язаних зі знанням англійської мови, та рівнем володіння англійською у дітей

Кореляції між відповідями батьків на запитання, що описують труднощі адаптації їхніх дітей, пов'язані з володінням англійською, та параметрами володіння англійською як другою мовою наведено в Таблиці 2 (важливі кореляції виділено).

Таблиця 2. Співвідношення між відповідями батьків на запитання про труднощі, яких зазнають їхні діти-іммігранти, та балами дітей з ESL.

Питання	Вид проблеми	Аудіювання	Слов.запас/читання	Говоріння	Загалом
5	Пошук друзів	$r=-0.17$; $p=0.36$	$r=-0.03$, $p=0.87$	$r=-0.09$, $p=0.62$	$r=-0.21$, $p=0.26$
6	Розуміння вчителя	$r=-0.15$, $p=0.41$	$r=-0.23$, $p=0.20$	$r=-0.50$, $p=0.005$	$r=-0.39$, $p=0.03$
7	Академічна успішність	$r=-0.15$, $p=0.41$	$r=-0.26$, $p=0.16$	$r=-0.40$, $p=0.02$	$r=-0.35$, $p=0.06$
8	Канадська культура	$r=-0.03$; $p=0.86$	$r=-0.29$, $p=0.27$	$r=-0.39$, $p=0.03$	$r=-0.29$, $p=0.11$
9	Позакласна діяльність	$r=0.20$; $p=0.28$	$r=-0.37$, $p=0.04$	$r=-0.53$, $p=0.002$	$r=-0.46$, $p=0.01$
10	Розуміння однолітками	$r=-0.14$; $p=0.46$	$r=-0.33$, $p=0.23$	$r=-0.50$, $p=0.005$	$r=-0.38$, $p=0.03$

Парна кореляція Пірсона, наведена в Таблиці 2, вказує на те, що батьківське сприйняття більшості проблем адаптації, яких зазнають їхні діти, негативно корелює (середні кореляції) з реальними навичками мовлення дітей. Загалом, рівень володіння англійською корелює з трьома видами труднощів (пошук друзів, участь у позакласних заходах і розуміння однолітками). Лексичний запас корелює лише з одним параметром: участь у позакласних заходах. Ці результати узгоджуються з вищезгаданими тестами Крускалла-Волліса і підкреслюють важливість мовленнєвих навичок для запобігання комунікативним та іншим труднощам адаптації.

5. Дискусія

У відповідь на критику досліджень акультурації, у якій стверджується про нехтування особливостями контекстів (Чірков (Chirkov)), наше дослідження зосереджується на конкретній групі іммігрантів (за віком і країною походження). Дослідження підтверджує попередні результати, які вказували на виняткову важливість володіння мовою більшості для адаптації іммігрантів загалом (Андрате (Andrade); Гонзалес (Gonzales); Лем (Lam); Маккей-Семмлер та Кім (McKay-Semmler and Kim)) і для молодих іммігрантів в Канаді зокрема (Джіа та ін., «Володіння англійською мовою» (Jia et al., “English Proficiency”); Лі та Чен (Lee and Chen); Портес (Portes)). Володіння англійською мовою необхідне для успішної адаптації (аккультурації) молодих іммігрантів в

Саскачевані (та інших англомовних місцевостях Канади), оскільки акультурація пронизує більшість інших аспектів адаптації, таких як пошук друзів і соціалізація (Джіа та ін., «Володіння англійською мовою» (Jia et al., "English Proficiency"); Лі та Чен (Lee and Chen); Шляйфер та Нго (Schleifer and Ngo)).

Наше дослідження свідчить про те, що після переїзду до Канади діти- та підлітки-іммігранти з України стикаються з низкою проблем, пов'язаних із рівнем володіння англійською мовою. Майже всі (87% молодих учасників) відзначили труднощі, пов'язані з володінням англійською після прибуття до Канади. До найпоширеніших труднощів (зазначені щонайменше 30% молоді, яка брала участь в дослідженні) належать: висловлювання англійською мовою, спілкування з однолітками та пошук друзів, розуміння навчальних матеріалів та пояснень вчителів. Як і в попередніх дослідженнях (Чізвік та Міллер (Chiswick and Miller); Рамбо (Rumbaut); Філлмор (Fillmore)), недостатній рівень володіння англійською мовою призводив до сором'язливості та страху зробити помилку під час спілкування другою мовою.

Спостереження за дітьми- та підлітками-іммігрантами підкріплювалися відповідями батьків на запитання щодо зв'язку між володінням англійською як другою мовою та проблемами розуміння канадської культури і труднощами, пов'язаними з розумінням дітей їхніми друзями. Попередні дослідження продемонстрували, що володіння англійською впливає на адаптацію дітей та молоді і зокрема впливає на стосунки з однолітками та соціальні зв'язки (Стодольська (Stodolska); Масропет та Ворд (Masgoret and Ward)). Наше дослідження також наочно показало зв'язок між академічними успіхами та володінням мовою, встановлений у попередніх дослідженнях (Август і Гакута (August and Hakuta)), але лише стосовно мовленнєвих навичок. Аналізуючи звіти батьків, ми виявили, що мовленнєві навички – ключовий елемент подолання адаптаційних труднощів. Варто зазначити, що це дослідження оцінило рівень володіння «з затримкою» у кілька років після імміграції.

Слід зазначити, що деякі батьки у нашому дослідженні, здається, недооцінили ступінь складнощів, пов'язаних з володінням англійською, які відчували їхні діти після імміграції (у 27-48% відповідей батьків було вказано, що їхні діти «ніколи» не мали труднощів, пов'язаних з володінням мовою).

У дослідженні спостерігається високий рівень мотивації та прагматичності дітей- і підлітків-іммігрантів щодо опанування англійською мовою (Дорней (Dornyei) 65): вони вивчали англійську, щоб отримати кращу роботу, вищу освіту та покращити взаємодію з однолітками. Ці настрої відображаються і у відповідях їхніх батьків.

Більшість опитаних батьків вважали, що вивчення англійської дуже важливе або має вирішальне значення для успішності молодих іммігрантів у школі, їхньої майбутньої кар'єри, спілкування з однолітками та визнання у канадському суспільстві. Ці результати очікувані, оскільки попередні дослідження показали, що діти та підлітки-іммігранти мають більшу академічну мотивацію, ніж їхні канадські однолітки (Аріпаттаманніл та Фрімен (Areepattamannil and Freeman)).

Наше дослідження також підтверджує важливість таких факторів в адаптації дітей та молоді як: тривалість перебування в Канаді та вік на момент прибуття. У відповідності з попередніми дослідженнями (Стівенс (Stevens)), наші результати свідчать про те, що проблеми з розумінням вчителя та труднощі під час позакласної діяльності є більш серйозними серед молодих іммігрантів, які жили в Канаді протягом меншого періоду часу, порівняно з молодими іммігрантами, які довше жили в Канаді (згідно з повідомленнями батьків). Вік на момент прибуття до Канади мав значення лише для тих дітей- і підлітків-іммігрантів, які мали труднощі з позакласною діяльністю (за повідомленнями батьків). Повідомлялося, що молоді іммігранти, які прибули до Саскачевану в молодшому віці, рідше зазнавали труднощів з позашкільною діяльністю, ніж молодь, яка прибула в Саскачеван у старшому віці. Про подібне значення (1) часу, проведеного в новій країні, і (2) віку на момент прибуття в нову країну для адаптації молодих іммігрантів, йшлося в попередніх дослідженнях (Фрай (Fry); Стівенс (Stevens)).

Рамки дослідження та напрямки майбутніх досліджень

Дослідження було обмежене масштабом вибірки (місцевість з відносно невеликим населенням) та браком фінансування, тому результати не можуть бути узагальнені. Невеликий масштаб вибірки обмежував можливість статистичного аналізу. Подальші дослідження могли б охопити більшу вибірку у більш різноманітних локаціях.

Оцінка рівня володіння англійською як другою мовою у дітей- і підлітків-іммігрантів проводилась на момент дослідження, тоді як оцінка початкового рівня володіння мовою на момент прибуття в Канаду, ймовірно, була б набагато ефективнішою для прогнозування щодо адаптації українських дітей- і підлітків-іммігрантів до життя у Саскачевані. Поздовжнє дослідження адаптації дітей/підлітків із регулярним оцінюванням рівня знань англійської як другої мови та труднощів адаптації могло б подолати це обмеження в майбутньому.

Окрім оцінки рівня володіння мовою дітей- і підлітків-іммігрантів, ми наводимо кількісні дані, отримані з відповідей батьків щодо

адаптації їхніх дітей-іммігрантів до життя у Саскачевані. Проте, обізнаність батьків щодо труднощів адаптації їхніх дітей, ймовірно, обмежена. Крім того, наше дослідження не розглядало питань рідної для іммігрантів мови, збереження культури, сімейної політики, здоров'я сім'ї та інших аспектів адаптації молодих іммігрантів (Лем (Lam)).

Через невеликий масштаб вибірки деякі фактори, які ми проаналізували (зокрема, стать, вік, тип школи) не виявились суттєвими для адаптації української молоді до життя в Саскачевані. Зокрема, тип школи не виявився значущим у відповідях батьків, можливо, тому, що лише десять учасників відвідували українську двомовну школу (порівняно з двадцятьма дітьми- та підлітками-іммігрантами, які відвідували школи, де англійська – єдина мова навчання). Цілком можливо, що батьки молодих іммігрантів (учасників дослідження) не були повністю обізнані щодо різниці у досвіді дітей, які навчаються у канадських школах з єдиною мовою викладання – англійською та канадсько-українських двомовних школах, або у батьків, можливо, були загально помилкові уявлення про двомовні школи. Деякі батьки скептично відгукувались про двомовні школи і висловили віру в те, що прогрес в опануванні англійської як другої мови буде швидшим за умови повного занурення в середовище (подібно до висновків Лі (Lee)). Проте прикладні лінгвістичні дослідження показали, що включення рідної мови іммігрантів до освітнього контексту має численні позитивні переваги в адаптації іммігрантів до нової мови (Б'ялисток (Bialystok); Ліндгольм-Лірі (Lindholm-Leary)). Важливість типу школи підтверджується в якісній частині цього дослідження – інтерв'ю з дітьми- та підлітками-іммігрантами. Їхній досвід адаптації був менш травматичним і позитивнішим завдяки додатковій допомозі з завданнями, матеріалами, англійською лексикою та граматику, яку вони отримали від інших дітей та вчителів/асистентів, які розмовляли українською. Однак ця теза потребує підтвердження в майбутніх дослідженнях. Більш цілеспрямоване порівняння переконань батьків щодо переваг одного типу шкіл над іншим та досвіду їхніх дітей у одномовних англійських і українських двомовних школах могло б прояснити роль такого фактора як «тип школи».

Близько 73% учасників нашого дослідження відвідували курси ESL в Канаді. З них 66% вказали, що ці заняття були корисними. У попередніх дослідженнях повідомлялось про невдалий досвід молодих іммігрантів, пов'язаний з ESL заняттями (Стодольська (Stodolska)); негативний досвід пояснювався навчальним кліматом та якістю викладання на уроках ESL (Портес і Рамбо (Portes і Rumbaut)). Ми не маємо відповідних даних, щоб інтерпретувати рівень задоволеності

українських іммігрантів-учасників їхніми курсами ESL. Досвід різних груп молодих іммігрантів, пов'язаний з заняттями ESL, був би новим цікавим напрямком для вивчення.

Наше дослідження також свідчить про деякі відмінності між відповідями дітей- і підлітків-іммігрантів та відповідями батьків щодо їхнього сприйняття процесу адаптації молоді. По-перше, батьки, здається, недооцінюють труднощі адаптації, з якими стикаються їхні діти. По-друге, відповіді дітей- і підлітків-іммігрантів не свідчать про значне занепокоєння через нерозуміння канадської культури, тоді як 63% батьків відповіли, що їхні діти мали труднощі з розумінням канадської культури. Було б цікаво дослідити ці відмінності в майбутніх дослідженнях.

6. Висновки

Оскільки уряд Канади намагається перенаправити потік іммігрантів з великих міст в інші райони країни (Феррер та ін. (Ferrer et al.)), дослідження адаптації іммігрантів у менш населених районах стають все більш доречними. Успішна адаптація іммігрантів і біженців зумовлює важливість інтегративної ролі ESL навичок (Лем (Lam)). Група молодих іммігрантів, яка все збільшується у чисельності, матиме високий потенціал для успішної інтеграції в канадське суспільство, якщо вирішити проблеми, вдовольнити потреби та приділити увагу особливим вразливим місцям цієї групи (Ян (Yang)).

Наше інтерв'ю з дітьми- та підлітками-іммігрантами показало, що їхній рівень володіння англійською на момент прибуття до Канади був дуже низьким, і нездатність спілкуватися негативно вплинула на їхню адаптацію до нової країни. Молодь повідомила, що на момент прибуття до Канади мала обмежені можливості висловлюватися англійською, спілкуватися з однолітками та знаходити друзів. Їм було важко зрозуміти шкільні матеріали та пояснення вчителів. Вони боялися помилитися і були занадто сором'язливі, щоб попросити допомоги другою мовою. Дослідження демонструє, що пов'язані з ESL труднощі адаптації дітей- і підлітків-іммігрантів (про які повідомляють батьки) залежать від кількості часу, проведеного в Канаді, їхнього віку на момент прибуття та загального рівня володіння англійською мовою. В інтерв'ю діти- та підлітки-іммігранти заявили про свою мотивацію вивчати англійську мову, щоб мати можливість спілкуватися з однолітками і врешті-решт отримати кращу роботу або здобути вищу освіту. Хоча результати є радше попередніми, ніж остаточними через невеликий масштаб вибірки, з точки зору

прикладного потенціалу, наше дослідження підкреслює важливість навичок ESL для адаптації дітей та підлітків-іммігрантів у Саскачевані.

Список використаної літератури

- "About Ukrainians: Ukrainians in Saskatchewan." *Ukrainian Canadian Congress—Saskatchewan Provincial Council*, 2020, <http://ucc.sk.ca/about/ukrainians-in-sk>. Accessed on 7 July 2020.
- Andrade, Maureen Snow. "International Students in English-Speaking Universities." *Journal of Research in International Education*, vol. 5, no. 2, 2006, pp. 131-54. DOI: 10.1177/1475240906065589.
- Areepattamannil, Shalijan, and John G. Freeman. "Academic Achievement, Academic Self-Concept and Academic Motivation of Immigrant Adolescents in the Greater Toronto Area Secondary Schools." *Journal of Advanced Academics*, vol. 19, no. 4, 2008, pp. 700-43. DOI: 10.4219/jaa-2008-831.
- Ashworth, Mary. "The Cultural Adjustment of Immigrant Children in Canada." *Uprooting and Surviving: Adaptation and Resettlement of Migrant Families and Children*, edited by Richard C. Nann, Springer, 1975, pp. 77-83.
- August, Diane, and Kenji Hakuta, editors. *Improving Schooling for Language-Minority Children: A Research Agenda*. National Academy P, 1997.
- Berry, John W. "Acculturation: Living Successfully in Two Cultures." *International Journal of Intercultural Relations*, vol. 29, no. 6, Nov. 2005, pp. 697-712. DOI: 10.1016/j.ijintrel.2005.07.013.
- . "Conceptual Approaches to Acculturation." *Acculturation: Advances in Theory, Measurement, and Applied Research*, edited by Kevin M. Chun et al., American Psychological Association, 2003, pp. 17-37.
- Berry, John W. et al. "Immigrant Youth: Acculturation, Identity, and Adaptation." *Applied Psychology: An International Review*, vol. 55, no. 3, 2006, pp. 303-32.
- Bialystok, Ellen. "Bilingual Education for Young Children: Review of the Effects and Consequences." *International Journal of Bilingual Education and Bilingualism*, vol. 21, no. 6, 2018, pp. 666-79. DOI: 10.1080/13670050.2016.1203859.
- "Canada's Population Clock (Real-Time Model)." *Statistics Canada*, 2019, <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/71-607-x/71-607-x2018005-eng.htm>. Accessed 19 Dec. 2020.
- Carballo, Manuel. *Scientific Consultation on the Social and Health Impact of Migration: Priorities for Research*. International Organization for Migration, 1994.
- Cheung, Benjamin Y. et al. "Evidence for a Sensitive Period for Acculturation: Younger Immigrants Report Acculturating at a Faster Rate." *Psychological Science*, vol. 22, no. 2, 2011, pp. 147-52. DOI: 10.1177/0956797610394661.
- Chirkov, Valery. "Critical Psychology of Acculturation: What Do We Study and How Do We Study It When We Investigate Acculturation?" *International Journal of Intercultural Relations*, vol. 33, no. 2, 2009, pp. 94-105. DOI: 10.1016/j.ijintrel.2008.12.004.
- Chiswick, Barry R., and Paul W. Miller. *The Economics of Language: International Analysis*. Routledge, 2007.
- Collier, Virginia P. "Age and Rate of Acquisition of Second Language for Academic Purposes." *TESOL Quarterly*, vol. 21, no. 4, 1987, pp. 617-41. DOI: 10.2307/3586986.

- Culhane, Stephen F. "An Intercultural Interaction Model: Acculturation Attitudes in Second Language Acquisition." *Electronic Journal of Foreign Language Teaching*, vol. 1, no. 1, 2004, pp. 50-61.
- Denis, Wilfrid. "Language in Saskatchewan." *Language in Canada*, edited by John Edwards, Cambridge UP, 1998, pp. 425-41.
- Dörnyei, Zoltan. *Teaching and Researching Motivation*. Longman, 2001.
- Duffin, Erin. "Number of Recent Immigrants in Saskatchewan from 2000 to 2019." *Statista*, 2019, <https://www.statista.com/statistics/609178/number-of-immigrants-in-saskatchewan/>. Accessed 21 Dec. 2020.
- Edmonston, Barry. "Canadian Immigration Trends and Patterns." *Canadian Studies in Population*, vol. 43, nos. 1-2, Spring/Summer 2016, pp. 78-116. DOI: 10.25336/P64609.
- Erlingsson, Christen, and Petra Brysiewicz. "A Hands-on Guide to Doing Content Analysis." *African Journal of Emergency Medicine*, vol. 7, no. 3, 2017, pp. 93-99. DOI: 10.1016/j.afjem.2017.08.001.
- Feliciano, Cynthia. "Does Selective Migration Matter? Explaining Ethnic Disparities in Educational Attainment among Immigrants' Children." *International Migration Review*, vol. 39, no. 4, Winter 2005, pp. 841-71. DOI: 10.1111/j.1747-7379.2005.tb00291.x.
- Ferguson, Gail M., and Marc H. Bornstein. "Tridimensional (3D) Acculturation: Culture and Adaptation of Black Caribbean Immigrants in the United States." *Global Perspectives on Well-being in Immigrant Families*, edited by Radosveta Dimitrova et al., Springer, 2014, pp. 31-51.
- Fernandez-Kelly, Patricia. "The Integration Paradox: Contrasting Patterns in Adaptation among Immigrant Children in Central New Jersey." *Ethnic and Racial Studies*, vol. 43, no. 1, Jan. 2020, pp. 180-98. DOI: 10.1080/01419870.2019.1667510.
- Ferrer, Ana, et al. "New Directions in Immigration Policy: Canada's Evolving Approach to the Selection of Economic Immigrants." *International Migration Review*, vol. 48, no. 3, Fall 2014, pp. 846-67. DOI: 10.1111/imre.12121.
- Fillmore, Lily Wong. "Language Minority Students and School Participation: What Kind of English Is Needed?" *Journal of Education*, vol. 164, no. 2, May 1982, pp. 143-56. DOI: 10.1177/002205748216400204.
- "Focus on Geography Series, 2016 Census." *Statistics Canada*, 2017, <https://www12.statcan.gc.ca/census-recensement/2016/as-sa/fogs-spg/Facts-pr-eng.cfm?LANG=Eng&GK=PR&GC=47&TOPIC=7>. Accessed 19 Dec. 2020.
- Fry, Richard. "Are Immigrant Youth Faring Better in US Schools?" *International Migration Review*, vol. 41, no. 3, Fall 2007, pp. 579-601. DOI: 10.1111/j.1747-7379.2007.00086.x.
- Glozman, Jenny, and Susan S. Chuang. "Multidimensional Acculturation and Identity of Russian-Speaking Youth in Canada: The Role of Parents." *Journal of Adolescent Research*, vol. 34, no. 4, 2019, pp. 464-88.
- Goh, Christine. "Metacognitive Instruction for Second Language Listening Development: Theory, Practice and Research Implications." *RELC Journal*, vol. 39, no. 2, Aug. 2008, pp. 188-213. DOI: 10.1177/0033688208092184.

- Gonzales, Jarren Thomas. *The Acculturation Experience of International Graduate Students: A Qualitative Investigation*. 2006. University of Notre Dame, PhD dissertation.
- Hakuta, Kenji, et al. "Critical Evidence: A Test of the Critical Period Hypothesis for Second-language Acquisition." *Psychological Science*, vol. 14, no. 1, Jan. 2003, pp. 31-38. DOI: 10.1111/1467-9280.01415.
- Halko-Addley, Ashley, and Natalia Khanenko-Friesen. "Language Use and Language Attitude of Ukrainian Canadians on the Prairies: An Ethnographic Analysis." *East/West: Journal of Ukrainian Studies*, vol. 6, no. 2, 2019, pp. 53-71. DOI: 10.21226/ewjus530.
- Indefrey, Peter. "A Meta-Analysis of Hemodynamic Studies on First and Second Language Processing: Which Suggested Differences Can We Trust and What Do They Mean?" *Language Learning*, vol. 56, no. 1, July 2006, pp. 279-304. DOI: 10.1111/j.1467-9922.2006.00365.x.
- Isajiw, Wsevolod. "The Ukrainian Diaspora." *The Call of the Homeland: Diaspora Nationalisms, Past and Present*, edited by Allon Gal et al., Brill, 2010, pp. 289-322.
- Jia, Fanli, et al. "English Proficiency and Acculturation among Chinese Immigrant Youth in Canada: A Reciprocal Relationship." *Journal of Multilingual and Multicultural Development*, vol. 37, no. 8, Nov. 2016, pp. 774-82. DOI: 10.1080/01434632.2015.1133630.
- Jia, Gisela, et al. "Long-term Language Attainment of Bilingual Immigrants: Predictive Variables and Language Group Differences." *Applied Psycholinguistics*, vol. 23, no. 4, December 2002, pp. 599-621. DOI: 10.1017/S0142716402004058.
- Juang, Linda P., and Moin Syed. "The Evolution of Acculturation and Development Models for Understanding Immigrant Children and Youth Adjustment." *Child Development Perspectives*, vol. 13, no. 4, Dec. 2019, pp. 241-46. DOI: 10.1111/cdep.12346.
- Klymasz, Robert B. "Culture Maintenance and the Ukrainian Experience in Western Canada." *New Soil—Old Roots: The Ukrainian Experience in Canada*, edited by Jaroslav Rozumnyj, Ukrainian Academy of Arts and Sciences in Canada, 1 Jan. 1983, pp. 173-83.
- Kordan, Bohdan Stephan. *Ukrainian Canadians and the Canada Census, 1981-1996*. Heritage Press, 2000.
- Kostyuk, Serhiy. *Canada and Saskatchewan through Their Eyes: 2007 Survey of Recent Immigrants from Ukraine: Analytical Report*. Sergius Press, 2007.
- Lam, Michelle. "Language Education for Newcomers in Rural Canada: Needs, Opportunities and Innovation." *Journal of Rural and Community Development*, vol. 14, no. 1, 19 Mar. 2019, pp. 77-97.
- Lee, Betty Kaman, and Ling Chen. "Cultural Communication Competence and Psychological Adjustment: A Study of Chinese Immigrant Children's Cross-Cultural Adaptation in Canada." *Communication Research*, vol. 27, no. 6, Dec. 2000, pp. 764-92. DOI: 10.1177/009365000027006004.
- Lee, Stacey. *Up against Whiteness: Race, School, and Immigrant Youth*. Teachers College P, 2005.
- Lehr, John C. "Peopling the Prairies with Ukrainians." *Canada's Ukrainians: Negotiating an Identity*, edited by Lubomyr Luciuk and Stella Hryniuk, U of Toronto P, 1991, pp. 30-53.

- "Levels Test (Recognition)." *lexitutor.ca*, 2016, https://www.lexitutor.ca/tests/levels/recognition/1k/test_1.html. Accessed 1 Oct. 2019.
- Lindholm-Leary, Kathryn J. *Dual Language Education*. Multilingual Matters, 2001.
- Lynch, Tony, and David Mendelsohn. "Listening." *Introduction to Applied Linguistics*, edited by Norbert Schmitt, Arnold, 2010, pp. 181-96.
- Makarova, Veronika, and Khrystyna Hudyma. "Ukrainian Ethnicity and Language Interactions in Saskatchewan." *The Ukrainian Canadians*, special issue of *Canadian Ethnic Studies*, vol. 47, nos. 4-5, 2015, pp. 85-109. DOI: 10.1353/ces.2015.0054.
- Makarova, Veronika, et al. "Children's Language Exposure and Parental Language Attitudes in Russian-as-a-Heritage-Language Acquisition by Bilingual and Multilingual Children in Canada." *International Journal of Bilingualism*, vol. 23, no. 2, Apr. 2019, pp. 457-85. DOI: 10.1177/1367006917740058.
- Masgoret, Anne-Marie, and Colleen Ward. "Culture Learning Approach to Acculturation." *The Cambridge Handbook of Acculturation Psychology*, edited by David L. Sam and John W. Berry, Cambridge UP, 2006, pp. 58-77.
- McKay-Semmler, Kelly, and Young Yun Kim. "Cross-Cultural Adaptation of Hispanic Youth: A Study of Communication Patterns, Functional Fitness, and Psychological Health." *Communication Monographs*, vol. 81, no. 2, June 2014, pp. 133-56. DOI: 10.1080/03637751.2013.870346.
- Mendes, Maria Manuela. "Representations about Discrimination Practices in the Education System Built by Russian and Ukrainian Immigrants' Children in Lisbon Metropolitan Area." *Trames: A Journal of the Humanities and Social Sciences*, vol. 13, no. 4, 2009, pp. 341-56. DOI: 10.3176/tr.2009.4.02.
- Mouzitchka, Victoria. *An Insight into the Lives of Successful Ukrainian Immigrant Students in Ontario*. 2006. Queen's University, PhD dissertation.
- Moyer, Alene. *Age, Accent and Experience in Second Language Acquisition: An Integrated Approach to Critical Period Inquiry*. Multilingual Matters, 2004. Second Language Acquisition 7.
- Páez, Mariela M. "Predictors of English-Language Proficiency Among Immigrant Youth." *Bilingual Research Journal*, vol. 32, no. 2, 2009, pp. 168-87. DOI: 10.1080/15235880903170017.
- Perez, Rose M. "Linguistic Acculturation and Context on Self-Esteem: Hispanic Youth between Cultures." *Child and Adolescent Social Work Journal*, vol. 28, no. 3, June 2011, pp. 203-28. DOI: 10.1007/s10560-011-0228-y.
- Perreira, Krista M., et al. "Integrating Hispanic Youth: Perspectives from White and Black Americans in Emerging Hispanic Communities and Schools." *Ethnic and Racial Studies*, vol. 43, no. 1, Jan. 2020, pp. 119-41. DOI: 10.1080/01419870.2019.1667512.
- Portes, Alejandro, and Rubén Rumbaut. *Legacies: The Story of the Immigrant Second Generation*. U of California P, 2001.
- Portes, Pedro R. "Social and Psychological Factors in the Academic Achievement of Children of Immigrants: A Cultural History Puzzle." *American Educational Research Journal*, vol. 36, no. 3, Fall 1999, pp. 489-507. DOI: 10.3102/00028312036003489.

- Portes, Pedro R., and Madelon Zady. "Self-Esteem in the Adaptation of Spanish-Speaking Adolescents: The Role of Immigration, Family, Conflict, and Depression." *Hispanic Journal of Behavioral Sciences*, vol. 24, no. 3, Aug. 2002, pp. 296-318. DOI: 10.1177/0739986302024003003.
- Roberts, Robert E., and Yuan-Who Chen. "Depressive Symptoms and Suicidal Ideation among Mexican-Origin and Anglo Adolescents." *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, vol. 34, no. 1, Jan. 1995, pp. 81-90. DOI: 10.1097/00004583-199501000-00018.
- Rumbaut, Rubén G. "The Crucible within: Ethnic Identity, Self-Esteem, and Segmented Assimilation among Children of Immigrants." *International Migration Review*, vol. 28, no. 4, Winter 1994, pp. 748-94. DOI: 10.2307/2547157.
- Schleifer, Barbara, and Hieu Ngo. "Immigrant Children and Youth in Focus." *Canadian Issues*, Spring 2005, pp. 29-33.
- Searle, Wendy, and Colleen Ward. "The Prediction of Psychological and Sociocultural Adjustment during Cross-Cultural Transitions." *International Journal of Intercultural Relations*, vol. 14, no. 4, 1990, pp. 449-64. DOI: 10.1016/0147-1767(90)90030-Z.
- Short, Deborah J., and Shannon Fitzsimmons. *Double the Work: Challenges and Solutions to Acquiring Language and Academic Literacy for Adolescent English Language Learners. A Report to Carnegie Corporation of New York*. The Alliance for Excellent Education, 2007.
- Stevens, Gillian. "Trajectories of English Acquisition among Foreign-Born Spanish-Language Children in the United States." *International Migration Review*, vol. 49, no. 4, Winter 2015, pp. 981-1000. DOI: 10.1111/imre.12119.
- Stiefel, Leanna, et al. "Age of Entry and the High School Performance of Immigrant Youth." *Journal of Urban Economics*, vol. 67, no. 3, May 2010, pp. 303-14. DOI: 10.1016/j.jue.2009.10.001.
- Stodolska, Monika. "Adaptation Problems among Adolescent Immigrants from Korea, Mexico and Poland." *Journal of Immigrant & Refugee Studies*, vol. 6, no. 2, 2008, pp. 197-229. DOI: 10.1080/15362940802198884.
- Tavares, Antonio. "From Heritage to International Languages: Globalism and Western Canadian Trends in Heritage Language Education." *Canadian Ethnic Studies*, vol. 32, no. 1, 2000, pp. 156-71.
- "Test Your Listening." *Crowdsignal.com*, 2016, <https://esl-english.poll daddy.com/s/test-your-listening-3-6-grade?p=2&r=67EB0A169B568205A796C2E80E0CFBB5>. Accessed 10 Oct. 2020.
- Thompson, Marilyn S. et al. "¿Exitos en California? A Validity Critique of Language Program Evaluations and Analysis of English Learner Test Scores." *Education Policy Analysis Archives*, vol. 10, no. 7, 25 Jan. 2002, pp. 1-48.
- Turcotte, Martin. "Education and Labour Market Outcomes of Children with an Immigrant Background by Their Region of Origin." *Statistics Canada*, 15 Nov. 2019, <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/89-657-x/89-657-x2019018-eng.htm>. Accessed 21 Dec. 2020.

- "Ukrainian Immigrants to Canada." *The Canadian Magazine of Immigration*, 15 Aug. 2019, <https://canadaimmigrants.com/ukrainian-immigrants-canada/>. Accessed 21 Dec. 2020.
- Ward, Colleen. "Acculturation." *Handbook of Intercultural Training*, edited by Dan Landis and Rabi S. Bhagat, Sage, 1996, pp. 124-47.
- Ward, Colleen, and Nicolas Geeraert. "Advancing Acculturation Theory and Research: The Acculturation Process in Its Ecological Context." *Current Opinion in Psychology*, vol. 8, Apr. 2016, pp. 98-104. DOI: 10.1016/j.copsyc.2015.09.021.
- Ward, Colleen, and Antony Kennedy. "Acculturation Strategies, Psychological Adjustment, and Sociocultural Competence during Cross-Cultural Transitions." *International Journal of Intercultural Relations*, vol. 18, no. 3, Summer 1994, pp. 329-343. DOI:10.1016/0147-1767(94)90036-1.
- . "The Measurement of Sociocultural Adaptation." *Theory and Research on Intercultural Relations*, special issue of *International Journal of Intercultural Relations*, vol. 23, no. 4, Aug. 1999, pp. 659-677. DOI:10.1016/S0147-1767(99)00014-0.
- Wilson, Jessie, et al. "Beyond Culture Learning Theory: What Can Personality Tell Us about Cultural Competence?" *Journal of Cross-Cultural Psychology*, vol. 44, no. 6, Aug. 2013, pp. 900-27. DOI: 10.1177/0022022113492889.
- Xue, Li. *Portrait of an Integration Process: Difficulties Encountered and Resources Relied on by Newcomers in Their First Four Years in Canada*. Citizenship and Immigration Canada, June 2007, <http://www.cic.gc.ca/english/pdf/research-stats/portrait-integr-process-e.pdf>. Accessed on 19 Dec. 2019.
- Yang, Fei-Ju. "Is Childhood Migration a Mental Health Risk? Exploring Health Behaviors and Psychosocial Resources As Pathways Using the Cross-Sectional Canadian Community Health Survey." *Social Science Research*, vol. 83, Sept. 2019. DOI: 10.1016/j.ssresearch.2019.04.016.
- Yeh, Christine J. et al. "The Cultural Adjustment and Mental Health of Japanese Immigrant Youth." *Adolescence*, vol. 38, no. 151, Fall 2003, pp. 481-500.
- Yosso, Tara J. "Whose Culture Has Capital? A Critical Race Theory Discussion of Community Cultural Wealth." *Race, Ethnicity and Education*, vol. 8, no. 1, Mar. 2005, pp. 69-91. DOI: 10.1080/1361332052000341006.
- Yu, Stella M. et al. "Acculturation and the Health and Well-Being of U.S. Immigrant Adolescents." *Journal of Adolescent Health*, vol. 33, no. 6, Dec. 2003, pp. 479-88. DOI: 10.1016/S1054-139X(03)00210-6.
- Zahar, Rick, et al. "Acquiring Vocabulary through Reading: Effects of Frequency and Contextual Richness." *The Canadian Modern Language Review*, vol. 57, no. 4, June 2001, pp. 541-65. DOI: 10.3138/cmlr.57.4.541.

ДОДАТОК 1

Listening Test Questions

1. Dogs are man's friend.

- Better
- Best
- Good

2. A cat may one day the house.

- Leave
- Stay in
- Forget

3. Dogs guard the house from

- Friends
- People
- Thieves

4. They can bring you your

- Supper
- Slippers
- Blanket

5. Dogs tell lies.

- Never
- Always
- Often

6. Touching them is

- Relaxing
- Stress
- Dangerous

7. When people see you with a dog, they often to you.

- Listen
- Speak
- Come

8. Dogs help people and can stay with people.

- True
- False

9. Cats are man's best friend.

- True
- False

10. A dog can always stay with you, even when your friends may forget you.

- True
- False

11. People with dogs may live a short life.

- True
- False

12. Dogs are the best cure for stress.

- True
- False

13. Friendship with dogs makes people strong.

- True
- False

14. People run away from you, when they see you with a dog.

- True
- False

ДОДАТОК 2

Speaking Test Task

Please describe what you see in these two pictures and the differences between the two pictures. The images are available at the following link:

<https://www.scribd.com/document/372380143/Flyers-Sample-Test-4>.

(Accessed 18 June 2021)

ДОДАТОК 3

Interview Questions (research questions addressed in this article are in bold)

Demographic information:

1. How old are you?
2. What grade are you in?
3. How long have you been living in Canada?

Adaptation difficulties:

4. Did you want to leave Ukraine and move to Canada? Please explain why/why not?
5. How did you imagine the life in Canada before moving here? Were your expectations met when you arrived here?
6. **Could you please tell me about the main difficulties you have experienced after arriving to Canada?**
7. **Did you have any difficulties with English? Please tell me more about some specific situations when you experienced difficulties with English usage.**

English proficiency:

8. **Have you ever attended the ESL classes? Were the ESL classes helpful? In what way were the ESL classes helpful?**
9. What aspect(s) of English (reading, writing, speaking, or listening) were the most difficult for you?
10. **What is the specific motivation for you to speak fluent English?** Please tell me why you think so?
11. Had anything changed since you started to communicate better in English?

Current language use:

12. How many English-speaking friends do you have right now? Do you have any difficulties to communicate with them?
13. How many Ukrainian and Russian-speaking friends do you have? What language do you speak with your Ukrainian (Russian) friends?
14. What language do you speak with your parents?
15. When watching TV, do you choose Ukrainian or English channels? Please explain your choice.
16. How about now? What are you doing or did to improve your level of English proficiency?

ДОДАТОК 4

Questionnaire Administered to Parents

A) Background information (please insert your answer):

1. How old is your child? -----
2. What is the gender of your child? -----
3. What grade is your child in? -----
4. How long has your child been living in Canada? -----
5. At what age did your child arrive in Canada? -----
6. What type of school does your child attend? (French immersion/Catholic, public, Ukrainian bilingual, etc.)? -----
7. Please explain the choice of the school for your child? -----
8. Has your child attended ESL classes in Canada? -----
9. What is your gender? -----
10. What is your age? -----

B) English proficiency and adaptation (please check the box that applies in your case):

1. How important is English for your child to be accepted in Canadian society?
 Crucial Very important Moderately important Slightly important Unimportant
2. How important is English for your child's good performance at school?
 Crucial Very important Moderately important Slightly important Unimportant
3. How important is English for your child to become successful in his/her future career?
 Crucial Very important Moderately important Slightly important Unimportant
4. How important is English for your child's communication with friends?
 Crucial Very important Moderately important Slightly important Unimportant

5. Because of his/her level of English proficiency has your child experienced any difficulties with finding friends?

Never Sometimes Often Always

6. Because of his/her level of English proficiency has your child experienced any difficulties with understanding teachers' instructions?

Never Sometimes Often Always

7. Because of his/her level of English proficiency has your child experienced any difficulties with academic performance at school?

Never Sometimes Often Always

8. Because of his/her level of English proficiency has your child experienced any difficulties with understanding Canadian culture?

Never Sometimes Often Always

9. Because of his/her level of English proficiency has your child experienced any difficulties with attending extracurricular activities?

Never Sometimes Often Always

10. Because of his/her level of English proficiency has your child experienced any difficulties with being understood by his/her peers?

Never Sometimes Often Always